

Същност, форми и цели на селския туризъм

В тази глава ще се спрем на същността и естеството на селския туризъм, както и на това какви форми има той и как взаимодейства с останалите видове туризъм. Ще обърнем внимание и на неговото значение като икономическа детерминанта в национален и местен мащаб.

‘Този вид туризъм обхваща всички туристически дейности, развивани на село. Основното е алтернативната среда и пространството, който той предлага. Характеризира се с престой в селска среда, контакт с домакините, достъп до стопанството. Туристите очакват да се включат в ежедневието на домакинството: беритба на плодове и зеленчуци, приготвяне на традиционни ястия, включване в обичаите и празниците на района, наблюдение или обучение на местни занаяти, фолклорни и земеделски традиции. Тези дейности обикновено се допълват с различни видове активен или културен туризъм (пешеходен, планинско колоездене, езда, посещение на манастири, музеи, археологични и др. забележителности).

Селският туризъм, като почивка в селска местност, не е само мода, а необходимост, предвид замърсяването на околната среда, динамичния и напрегнат ритъм на живот в градовете, което естествено подтиква хората към търсене на спокойствие и отмора сред чиста природна среда и по-усамотени места. Този туризъм е характерен за високо урбанизираните страни и се развива поради желанието за връщане назад към природата. В много държави той се стимулира на национално равнище и чрез него се търси изход от все по-застрашителната практика на масовия туризъм, който е изцяло икономически ориентиран и в голяма степен пренебрегва екологичните, социални и морални ценности.

Почти всички посещения в селата с цел туризъм се извършват вътре в рамките на държавата. Обикновено туристите пътуват семейно или в малки приятелски компании. Те могат да избират настаняване в малки селски къщи или ферми; селски гостилници, ханове, семейни хотели, реставрирани замъци; къмпинги във ферми; каравани на стоянка в селски район и др. От съществено значение е разположението на обекта – в район със запазена околна среда, в близост до водни площи, на морската ивица, до природни феномени и екопътеки, на изходни пунктове към планински и културни маршрути.

За нуждите на селския туризъм са необходими разнообразни туристически ресурси: природни дадености (географски особености, климат, растителен и животински свят, природни забележителности и др.); историческо наследство (архитектурни и археологични паметници, църкви и манастири); културно наследство (фолклорно и етнографско богатство, традиционни и художествени занаяти, традиционни празници и обичаи, традиционна кухня и др.); местен бит (животновъдни и земеделски практики, производство на храни и напитки и др.).

Стопанинът се разглежда като събирателно понятие на местното население. Чрез него се осъществяват преобладаваща част от услугите – домашната кухня, приготвяне на домашни специалитети, грижите за домашното стопанство. Пак чрез него се постига запознаване на туристите с народните занаяти, фолклор, бит. Стопанинът е водеща фигура на този тип туризъм. От неговото умение, природна култура и душевност зависи степента на удовлетвореност на туристите от ваканцията на село.

В оформянето на туристическия продукт се включват различни рекреационни занимания като разходки – пеша, с коне, с велосипеди, с мулета, по река, а също и практикуване на различни спортове.

Предпочитане е активната почивка, съчетана с лечебно-климатичен отдих и възстановяване. Особено типично за селския туризъм е участието в полката работа – овощарство, пчеларство, гроздобер, бране на плодове, цветарство, събиране на гъби, билки. Много характерна е и консумацията на място на местни продукти, запознанство с местната кухня. В това отношение възможностите са извънредно разнообразни. При по-добра организация и медицински контрол може да се провежда плодолечение, вегетариански седмици, дегустация на специфични продукти, кулинарни вечери, пикници. Популярни са инициативите за откриване на историческо, етнографско, културно, архитектурно наследство, фолклор, обичаи характерни за всеки район, организиране и демонстрация на занаяти. В землищата на селата, в близост до горски масиви и ловни стопанства, язовири и реки, има възможност за организиране на ловни и риболовни излети. Изпълнимо е и предлагането на по-специфични ваканции – стажове за изучаване на флора, фауна, геология, проследяване миграциите на птиците, вулканични явления, практикуване на езика на страната домакин.

Селския туризъм може да се включи в комбинирани турове, с което да се оказва мултиплициращо въздействие върху традиционни туристически маршрути. Така

например морски рекреационен туризъм може да се съчетава с почивка на село. Това е особено полезно за крупни морски комплекси, които могат да разнообразят продукта си с посещение на село. Възможно е формирането на специализирани турове, които да включват разнообразни обекти на селския туризъм: посещение на група манастири, природни феномени, пътувания с лодка, съчетани с нощуване на палатка и др.

Всяка страна или регион поставя свой отпечатък върху развитието на селския туризъм, като се търсят нови форми и перспективи. В реализирането им се включват местните общности, законодателни органи, представители на различни сектори на икономиката. Селският туризъм се явява един от важните моменти в политиката за развитие на селото. Осъществяват се програми за подпомагане и инвестиране в тази област, организира се обмяна на опит и информация.' (Рибов, стр. 45-7)

‘Докато частните туроператори се интересуват предимно от печалбите от туризма, то правителството се интересува повече от разпределението на приходите и разходите. Ако туризма осигурява големи приходи, но за чуждестранна фирма, а в същото време причинява вреди на местното население, неговото съществуване и развитие е нежелателно. От друга страна, фирмата да ангажира работна ръка от местното население е за предпочитане дори ако приходите са малки.

Много често развитието на туризъм в дадена местност е свързано с драстична промяна в бита и традициите на местното население. Посещението на относително заможни екскурзианти може да предизвика увеличаване на цените и недостиг на някои стоки в местните магазини. Неблагоприятно би могло да се отрази и върху околната среда – възникване на ерозия, изсичане на гори, замърсяване от отпадъци. Точно поради тези причини правителството предварително трябва да вземе мерки за предотвратяване на евентуални щети и максимизиране ползата от селския туризъм за местното население.

Екотуризма (селския туризъм) може да повлияе благотворно на околната среда. Приходите, получени чрез входни такси, хотелски такси и др. Могат да осигурят необходимите фондове за опазване на природните ресурси. Правилно разпределени и използвани тези фондове биха могли да подобрят екологичната обстановка и да минимизират неблагоприятните ефекти, предизвикани от туризма.

Селският туризъм би могъл да осигури нови работни места и пазари за местните стоки, да подпомогне икономическото развитие на местно и национално ниво. В такава връзка

съществуват много механизми, които правителството може да приложи за увеличи приходите:

- туристически такси – най-лесният начин за получаване на средства от туризма е въвеждането на такси за посещението на туристически обекти.
- концесионни такси – с такива такси могат да се облагат не само посетителите, но и тези, които предлагат стоките и услугите. Този вид такса включва лицензирането, даването на концесии за настаняване, ресторантьорство, транспортиране, екскурзоводски услуги и продажби на дребно. Чрез продажбата и лизинга на правата да се оперира с такива концесии, правителството би могло да регулира развитието на туризма и да увеличи приходите за развитие на местната икономика. Също така, правителството може да наложи условия върху тези концесии, свързани с наемането на местна работна ръка или предлагането на стоки местно производство.
- роялти – установяването на роялти система върху дейностите и продуктите в туристическия обект е друг потенциален източник на доходи.” (Костов, стр. 118)

Друго важно въздействие на селския туризъм е да подпомага икономическото стабилизиране на бедното население в провинциалните райони. Затова ще споменем няколко много важни насоки в които трябва да се работи:

- “Туризмът е подходящия инструмент, с който да въздейства на бедността като работните места създавани в сферата на туризма са много ценни по отношение на факта, че помагат на бедните хора да развият самочувствие.
- Трябва да се избягва прекалената оптимистичност и събуждането на неосъществими мечти.
- Туризмът е много добра форма за предотвратяване на бедността, тъй като предоставя почва за развитие на различни видове бизнес. Трябва да се има предвид, обаче, че финансовите ресурси за повечето икономически начинания са значителни.
- Сезонността може да доведе до проблеми по отношение на възвращаемостта на средства, но същевременно може да бъде стимул за това туризма да се съсредоточи и върху други доходоносни дейности.
- Правителството трябва да има водеща роля, но не да управлява бизнеса, а да координира, планира и подкрепя.
- Цялостно възползване от инвестициите на частния сектор.

- Възлов момент са взаимоотношенията между местните обществени структури и частния сектор. Възможна е нуждата от консултантска подкрепа за да могат местните хора да получат това, което заслужават.
- Местната общност трябва наистина да бъде действена, да взема решения и ако трябва да се учи от грешките си, а не да става зависима от държавните институции.
- Може да се използва помощта на неправителствените организации за се идентифицира с точност една общност.
- Ключът към успеха е намирането на местни кадри, които работят с желание и истинско себеотдаване, защото само така ще могат да туристите за своята кауза.
- Когато се планират подходите трябва да се определят кои са бедните и тогава чак да се предприемат действия в унисон с техните нужди.
- Трябва да има голяма прецизност при определянето на бедността (определяне на праг на бедността за всеки регион отделно).
- Мерките за намаляване на бедността чрез развитие на туризъм, трябва да бъдат в съответствие с практиките за устойчиво използване на земята.
- Когато се определят минималните нива на заплащане, винаги трябва да се взема под внимание какви точно са нуждите на местните хора за да поддържат приемлив стандарт на живот.
- Когато се използва работна ръка от бедни райони определено не трябва да се поставя под заплаха стандарта и качеството на предлагания продукт. Хората трябва да са обучени как да се грижат за клиентите.
- Трябва да бъде предоставяна помощ по отношение на ценообразуването на услугите и продажбата на местни продукти.
- Трябва да се предостави достъп до ниско лихвени изгодни кредити.
- Трябва да бъдат прилагани данъчни облекчения за частните инвеститори, които се нагърбват със задачата да развият бизнес в по-бедни райони.
- Трябва да се упражнява сериозен контрол затова дали селския туризъм наистина подпомага бедните хора, т.е. дали парите отиват в местните общности както прозрачен финансов контрол дали те се разпределят правилно на място.” (*Обществено базиран туризъм за опазване и развитие*)

Всички тези мерки показват не само важността и силата на селския туризъм като икономически фактор, но и сериозността и сложността, с които той се характеризира. Това е причината, поради която се изисква сериозно и отговорно отношение от страна на държавната администрация. От първостепенна важност са действията и нормативната рамка, които държавата е създала или предстои да създаде. Стратегическа цел на централната и местна власт трябва да бъдат следните елементи, които са съществени за развитието на устойчив туризъм.

- “Повишаване информираността на туристите и местното население за природните

и културно-исторически ценности и начините за тяхното опазване.

- Осигурена приемственост на занаяти, обичаи и традиции, което е много важно за това една дестинация за селски туризъм да бъде сред конкурентоспособните участници на пазара .

- Компетентни местни власти, ангажирано население и обучени предприемачи с цел подобряване качеството на туристическите услуги и повишаване капацитета на кадрите в областта на туризма в дестинацията.

- Създаване на нови туристически продукти, което допринася за това да има разнообразие и така да се запазват старите (идвали вече веднъж) туристи, а същевременно да се привличат и нови.

- Програми за повишаване конкурентоспособността на бизнеса в областта на селския туризъм с цел налагане на дадена селска местност като привлекателна за любителите на този вид туризъм.

- Създаване на мрежа от туристически-информационни центрове, чиято цел ще бъде: предоставяне на информация, реклама на възможностите за туризъм на дестинацията, представяне на природните и културни дадености, създаване на специализирани маршрути. Посредством тези действия ще се постигне: повишена информираност и съзнание на местните хора и туристите; повишена удовлетвореност на туристите от престоя и повишен туристически поток към дестинацията и приходи от туризъм .” (*Екотуристическа дестинация Западна Стара Планина*)

Всички тези мерки имат като крайна цел да помогнат за справянето с наболелите местни проблеми, които почти всички селски региони у нас имат. Такива проблеми са лошата демографска картина, различна степен на икономически упадък, неудовлетворително състояние на инфраструктурата, ниско ниво на образование и информираност на местното население, неправилно поддържане на природните и културни ресурси. А това са най-важните фактори за да се развива успешно устойчив селски туризъм. Поради тази причина властите на национално и местно ниво както и местното население трябва да работят усилено и в пълен унисон за постигането и запазването на добър имидж на дадена дестинация като място за провеждане на класен селски туризъм.

За да могат мерките на държавата да бъдат адекватни много важно условие е да се прилагат по отношение на дестинации, които наистина предразполагат за развитие на селски туризъм. Затова ще изброим отново кои са характеристиките, които правят един регион привлекателен за селски туризъм:

- Природни дадености като планини, гори и геоморфология.

- Културно-исторически паметници и традиции, история, фестивали, местна кухня и носии, легенда.
- Разположение и близост спрямо други туристически обекти
- Разположение и достъпност от градски центрове, летища, пътна инфраструктура и телефонизация.
- Умения и знания на местните хора, налични технологии, музеи, данни за животински и растителни видове.
- Местни институции и обединения, ефективна мобилизация на местната общност.
- Известност на туристическите предимства на района, национална и международна признатост.
- Достъп до програми предлагащи финансова помощ: теглене на кредит и възможност за инвестиране в съдружие.

Накрая ще отбележим, че селския туризъм в Европа наистина придобива широка популярност – пътуванията към села и селски местности заемат вече второ място след ваканциите на море. Той е най-развит във Франция, Англия, Холандия, Ирландия, Германия и Испания.

